

Att tänka på vid upptagning av betor



Tusenlappar att spara. Med en korrekt nackning finns det mycket att spara.

Upptagningen av sockerbeter utgör en avgörande del i odlingskedjan och har stor påverkan på både kvaliteten på betorna och den ekonomiska slutavräkningen. I den här artikeln fokuserar vi på några av de viktigaste aspekterna att beakta kring upptagning: körhastighet, spill, nackning och rensning.

För att maximera både avkastning och betkvalitet gäller det

att vara noggrann i alla led, inte minst vid upptagningen. Beter är känsliga för mekaniska skador och såväl förlust vid spill som dålig nackning kan få stor påverkan på ekonomin. Samtidigt är tidsfaktorn viktig, särskilt vid ostadigt höstväder som kan försämra fältens bärighet och försena upptagningen.

Undvik hård rensning

Spill vid betupptagning kan handla om allt från betor som

lämnas kvar i marken till delar av betor som skärs bort och blir kvar på fältet. Orsaker till spill kan vara olämplig körhastighet, felaktigt inställd maskin, för hård rensning, slitage på upptagaren eller svåra fältförhållanden. Det du som odlare bör fokusera mest på är att inte rensa betorna för hårt. Tidigare studier utförda av NBR visar på att spillet snabbt ökar när renheten ska ökas genom hårdare rensning. En hårdare rensning kun-



Nacka inte för mycket! Procenttalen anger den förlorade betmängden. Grön bock markerar optimal nackning.

de förvisso öka renheten med en procentenhet, men samtidigt ökade spillet med tre procentenheter. Med 2025 års prisavtal kostar en procent i spill ungefär 300 kronor per hektar vid en skörd på 75 ton betor och en sockerhalt på 17 procent. Som jämförelse ger en procentenhet högre renhet 150 kr i merintäkt. Det är därför lätt att konstatera att man sällan tjänar på att rensa hårdare, speciellt med tanke på att hårdare rensning också ger mer skador och större lagringsförluster.

Håll därför koll på spillet och kolla regelbundet hur mycket betmaterial som ligger kvar efter upptagaren. 75 gram per kvadratmeter motsvarar en procent i spill vid 75 tons skörd och är alltså värt 300 kronor per hektar.

Nackning

En korrekt nackning är avgörande för betans lagringsduglighet, sockerhalt och renhet. Om nackningen är för grund lämnas för mycket blast kvar, vilket kan leda till försämrade utvinning i fabriken, blastanmärkning och försämrade lagringsduglighet. Om nackningen är för djup skärs delar av betan bort, vilket innebär sockersvinn

och ekonomisk förlust. Som odlare ska du framför allt vara uppmärksam på att du inte har betor i stukan, som ser ut som de två bilderna till höger ovan. Där har mer än 10, respektive 20 procent av skörden gått förlorad, vilket motsvarar cirka 3 000-6 000 kronor per hektar.

Kvalitet framför kvantitet

Körhastigheten vid betupptagning är en avgörande faktor. Det kan vara lockande att höja tempot för att sänka kostnaden eller hinna färdigt innan vädet försämras, men en alltför hög hastighet riskerar att leda till större spill i form av sämre nackning, rotspetsbrott och fler mekaniska skador på betorna.

En väl avvägd körhastighet, normalt mellan 4–6 km/h beroende på maskintyp och fältförhållanden, ger skördemaskinen bästa förutsättningar att hantera betorna varsamt. Vid högre hastigheter ökar risken för att upptagaren missar betor, att betorna skadas eller att för mycket blast lämnas kvar (eller för mycket av betan skärs bort vid nackning). Dessutom kan maskinen få svårare att hinna med att rensa och ta bort jord, vilket ger onödiga förluster och straffavdrag vid leverans.

Är man entreprenör och tar upp betor för andra är det fördelaktigt för båda parter att maskintaxan bygger på både en fast och en rörlig del. Då kan kunden vara med och påverka skörderesultatet och kostnadsbilden på ett helt annat sätt än om upptagningskostnaden per hektar är fast.

Sammanfattning och råd

Upptagning av betor är ett precisionsarbete där flera faktorer samverkar för att säkra både kvalitet och lönsamhet. Var särskilt noggrann med körhastigheten – satsa hellre på ett jämnt och lugnt tempo än på snabbhet och jaga inte den sista renhetsprocenten. Kontrollera och justera maskinen ofta för att minimera spill och få optimal nackning. Dokumentera resultaten från fälten så att du kan förbättra din egen teknik år från år.

Genom att balansera teknik, ekonomi och noggrannhet i fält ökar chanserna till en lyckad betupptagning – och ett bättre ekonomiskt utfall vid årets slut.



Joakim Ekelöf
NBR Nordic Beet Research